

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
फैसला

०७०-CI-०४७६

मुद्दा: उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड र ऐ को संचालक समितिको तर्फबाट तथा
आफ्नो हकमा समेत ऐ कम्पनीका महाप्रबन्धक श्री अमरराज खैर -----१ पुनरावेदक
ऐ का आर्थिक महाशाखाका नि.प्रबन्धक श्री उर्मिला पोखरेल-----१ विपक्षी

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ९ गौचरस्थित स्वनिग
सर्भिसिज प्रा.लि.का संचालक प्रो. श्री सुवास श्रेष्ठको अख्तियारप्राप्त काठमाडौं प्रत्यर्थी
जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं.११, बबरमहल बस्ने बिजय ढुंगाना--१ निवेदक

पुनरावेदन अदालत पाटनमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री बाबुराम रेग्मी
माननीय न्यायाधीश श्री रत्नबहादुर वागचन्द।

पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको आदेशउपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा
९(१) बमोजिम यस अदालतमा पुनरावेदन दर्ता हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं
ठहर यसप्रकार छ :-

Lobana Trading Co Pvt. Ltd. र स्थानीय प्रतिनिधि Soniga Services Pvt. Ltd
(यसपछि सोनिग सर्भिस प्रा.लि. भनिएको) ले सन् ११ नोभेम्बर २०११ मा ३०,००० Mt.
युरिया मल सप्लाई तथा डेलिभरीका लागि हालेको बोलपत्र कृषि सामग्री कम्पनी लि. बाट

सन् ३० नोभेम्बर २०११ मा स्वीकृत भएको थियो। उक्त बोलपत्र स्वीकृत भएपछि मिति २०६८।८।१५(१ डिसेम्बर, २०११) मा ५ प्रतिशत Performance Bond वापत अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- निवेदकले बुझाई सकेको अवस्थामा विपक्षीले सम्झौता गर्न आलटाल गरी bid bond वापतको जम्मा रु. ३,६०,००,०००।- (तीन करोड साठी लाख रुपैयाँ) अनधिकृत रुपमा जफत हुने अवस्था आएपछि bid bond जफत रोकी पाउन र सम्झौता गरी काम कारवाही अघि बढाई पाउन पुनरावेदन अदालत पाटनमा रिट लिई आएकोमा मिति २०६९।०१।०६ मा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनी लि.का नाउँमा सम्झौता गरी काम कारवाही अगाडि बढाउँनु भन्ने परमादेशको आदेश (०६३-WO-०४०१) जारी भएको थियो। सम्मानित अदालतको फैसला कार्यान्वयन गर्नुको साटो विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनी लि.बाट सोही मात्राको युरियामल सप्लाई तथा डेलिभरीका लागि नयाँ बोलपत्र आव्हान भएपछि सो विषयमा अर्को रिट दायर भएकोमा मिति २०६९।१।६ को फैसला बमोजिम गर्नु भनी पुनः मिति २०६९।०५।१७ मा फैसला (सम्बत् २०६९ सालको रि.नं. ००६८, नि.नं.९७) भएपछि पनि विपक्षीले सम्झौता गर्न आलटाल गरेकोले यसै विषयमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०६९।५।२६ मा अदालतको फैसला बमोजिम ७ दिनभित्र सम्झौता गरी सोको जानकारी उपलब्ध गराई दिन विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनी लि.लाई पत्राचार गरेपश्चात् मिति २०६९।०६।३ मा सम्झौता भएको थियो।

निवेदक र विपक्षी कम्पनीबीच भएको सम्झौताको शर्त नं. ४ मा सम्झौता भएको मितिले १५ कार्यदिन भित्र विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनीले एल.सी. (Letter of credit) खोल्नु पर्ने उल्लेख छ। विपक्षी कम्पनी लि.लाई मिति २०६९।०६।०५ मा Performa Invoice (PI) सहित एल.सी. खोली पाउँन अनुरोध गरेको थिए । त्यसपश्चात् पनि पटक-पटक मिति २०६९।०७।०१ तथा मिति २०६९।११।१६ मा एल.सी. खोली दिन अनुरोध गरी निवेदन पेश गरेकोमा पटक पटकको अदालतको आदेश एवं निवेदक कम्पनीको निवेदनका बाबजूद पनि एल.सी. खोल्न आलटाल गरेपछि मिति २०६९।११।३० (७ मार्च २०१३) मा Lobana Trading Co Pty. Ltd ले यी सबै दुःख, हैरानी समेत उल्लेख गरी विपक्षी कृषि

सामग्री कम्पनीले एल.सी. खोलन आलटाल गरेको व्यहोरा समेत उल्लेख गरी अन्यथा मध्यस्थतामा जान बाध्य हुने कुरा उल्लेख गरी निवेदन दिएको थियो। यसरी विपक्षी कम्पनी लि. ले एल.सी. खोली आफ्नो कानूनी दायित्व निर्वाह गरी मलको सप्लाई तथा डेलिभरीको कार्य गर्न दिनुपर्नेमा उल्टै बिना कुनै कानूनी आधार कारण मिति २०६९।१२।१८ मा निवेदकको Performance Bond अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- जफत गरिएको भन्ने जानकारी प्राप्त हुन आउँदा अत्यन्त अन्यायमा परी विपक्षी कम्पनी लि.को मिति २०६९।१२।१८ को पत्र र जफत गर्ने सम्बन्धमा भए गरेका निर्णय, निर्देशन र पत्राचार लगायतका सम्पूर्ण काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।१।६ र मिति २०६९।०५।१७ मा आदेश जारी भएको फैसलाको सम्मान गरी सम्झौताबमोजिम तुरुन्त एल.सी. खोली आफ्नो कानूनी दायित्वको परिपालना गर्नु गराउँनु भनी विपक्षीको नाउँमा परमादेशको आदेश समेत जारी गरी पाउँन यो निवेदन गरेको छु ।

विपक्षी कम्पनी लि.को मिति २०६९।१२।१८ को Performance Bond जफत गर्ने पत्रमा सार्वजनिक खरीद ऐन, २०६३ को दफा २३, २५, २७ समेतको प्रतिकूल हुने गरी कम्पनीको चुक्ता पूँजी केवल अष्ट्रेलियन डलर १०० मात्र देखिएको भनी झूठा व्यहोरा उल्लेख गरिएको छ । Lobana Trading Co Pty. Ltd को Industry SIC Codes, Rating, Income, Tangible net Worth, Total Paid on Shares Issued AU \$ 10,00,000 रहेको लगायतका सम्पूर्ण व्यहोरा खुल्ने D&B Payment Risk Report यसै निवेदनसाथ पेश गरेको छु। जसअनुसार कम्पनीको Rating 2A 2 (2A2) छ ।

निवेदक कम्पनीको अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- Performance Bond जफत गर्नुपर्ने अर्को आधार कारणका रूपमा सप्लायरको ७ मार्च २०१३ को पत्रलाई लिइएको छ। मिति २०६९।०६।३ मा सम्झौता भएपश्चात् सम्झौताको शर्त नं. ४ मा सम्झौता भएको मितिले विपक्षी कम्पनीको प्रथम दायित्व १५ Working days भित्र एल.सी. (Letter of Credit) खोलनुपर्ने उल्लेख भए बमोजिम विपक्षी कम्पनी लि.लाई एस.ली. खोली दिन अनुरोध

गरी निवेदन पेश गर्दा समेत आलटाल गरेपछि मिति २०६९।११।३० (७ मार्च २०१३) मा Lobana Trading Co Pty. Ltd यी सब दुःख, हैरानी समेत उल्लेख गरी विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनीले एल.सी. नखोलेमा बाध्य भै मध्यस्थतामा जान सकिने कुरा उल्लेख गरी निवेदन दिएको हो । निवेदक कम्पनीले यस रिट निवेदनमार्फत पनि एल.सी. खोली दिन परमादेशको आदेश माग गरेको अवस्था छ । विपक्षीले एल.सी. खोली दिए तुरुन्त सम्झौता बमोजिम मलको सप्लाई हुने निर्विवाद छ । सम्मानित अदालतको आदेशले वा मुद्दा विचाराधीन रहेको कुनै पनि बखतमा विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनी लि. बाट एल.सी. खोलीदिए निवेदक कम्पनीले मलको सप्लाई तथा डेलिभरी तुरुन्त गर्ने व्यहोरा निवेदन गर्दछु । Performance Bond जफत गर्ने अर्को कारणको रूपमा सम्झौता बमोजिम सामान उपलब्ध नगराउने मनसाय देखिएको भन्ने उल्लेख छ । यो कृषि सामग्री कम्पनी लि.को गैर जिम्मेवारीपन हो । विपक्षी कम्पनीले शुरुदेखि नै निवेदक उपर पक्षपातपूर्ण व्यवहार गरी हामीलाई दुःख हैरानी दिँदै निरुत्साहित गर्न प्रयासरत भएको पाइन्छ । विपक्षी कम्पनी लि. का विरुद्धमा सम्मानित अदालतबाट दुईपटक सम्झौता गरी काम कारवाही अगाडि बढाउनु भनी परमादेशको आदेश जारी भएको अवस्थामा सम्झौता बमोजिम एल.सी. खोली मल भित्र्याउनु पर्नेमा पटक-पटक निवेदन दिई एल.सी. खोली पाउँन अनुरोध गर्दा समेत आफैले एल.सी. खोल्न अस्वीकार गरी कानूनी दायित्व निर्वाह नगरी अदालतको आदेशको प्रतिकूल हुने गरी दूषित मनसायले प्रेषित गरेको विपक्षीको मिति २०६९।१२।१८ को पत्र बदरभागी छ ।

सम्झौताको शर्त नं. ४ मा सम्झौता भएको मितिले १५ Working days भित्र एल.सी. खोल्नु पर्ने समेतको व्यहोरा उल्लेख भई शर्त नं.६ मा "The latest date of loading and shipment shall be 35 days for the first shipment and 65 days for the second shipment from the seventh day of opening of L/C in accordance with this contract . Unless otherwise proved, the date of the bill of lading shall be considered as the date of shipment. Failure to above shall lead to forfeiture of performance bond and cancellation of contract." भन्ने उल्लेख छ । एल.सी. खोलेको ७ दिनको मितिले ३५ दिनभित्र पहिलो र ६५ दिनभित्र दोश्रो सिपमेण्ट नगरेमा मात्र Performance Bond जफत हुन सक्ने सम्झौतामा व्यवस्था छ ।

विपक्षीले एल.सी. नै नखोली दिएको अवस्थामा सम्झौताको शर्त नं. ३ समेतको प्रतिकूल गई Performance Bond जफत गर्नु कानून विपरीत भै बदरभागी छ । सम्झौता भएर पनि सम्झौता बमोजिम एल.सी. नखोलीदिने, सम्मानित अदालत लगायतका कुनै पनि निकायको आज्ञा आदेश वा अनुरोधको परिपालना नगरिदिने र कानून बमोजिमको आफ्नो दायित्व निर्वाह नगरी निवेदक कम्पनीको Performance Bond जफत गर्नेसम्मको विपक्षीको माथि प्रकरण प्रकरणहरुमा उल्लेखित बदनियतपूर्ण कार्यले म निवेदकको नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ३, दफा ६(६),(७), दफा ९ समेतद्वारा प्रदत्त हकमा आघात पर्न गएको छ । कानूनी राज्यमा कानूनको पालना गर्नु प्रत्येक नागरिक एवं निकायको दायित्व हुन्छ । नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ३ ले म निवेदकलाई कानूनको समान संरक्षणको अधिकार प्रदान गरेको छ ।

अतः मिति २०६९।०६।३ मा भएको सम्झौताको शर्त नं. ४ मा सम्झौता भएको मितिले १५ Working days भित्र एल.सी. (Letter of Credit) खोल्नुपर्ने उल्लेख भए बमोजिम निवेदक कम्पनीले विपक्षी कम्पनीलाई मिति २०६९।०६।०५ मा Performa Invoice (IP) सहित र त्यसपश्चात् मिति २०६९।०७।०१ तथा मिति २०६९।११।१६ मा एल.सी. खोली दिन पटक-पटक निवेदन गर्दा पनि एल.सी. नखोली सम्झौताको शर्त नं.३, ४, ६ समेतको विपरीत गई गैरकानूनी रूपमा निवेदकको Performance Bond अमेरिकी डलर ८,४७,५०० जफत गर्ने सम्बन्धमा भए गरेका र हुने निर्णय, निर्देशन, पत्राचार लगायतका सम्पूर्ण काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।१।६ र मिति २०६९।०५।१७ मा परमादेश जारी भएको फैसलाको सम्मान गरी सम्झौताबमोजिम तुरुन्त एल.सी. खोली आफ्नो कानूनी दायित्वको परिपालना गर्नु गराउनु भनी विपक्षी कम्पनी लि. को नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ । प्रस्तुत रिट निवेदनको अन्तिम किनारा नलागेसम्म Performance Bond जफत गर्ने सम्बन्धी मिति २०६९।१२।१८ को पत्र र त्यस सम्बन्धी निर्णय, निर्देशन, पत्राचार लगायतका कुनै पनि काम कारवाही

कार्यान्वयन नगर्नु नगराउँनु भनी विपक्षीका नाउँमा अन्तरिम आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदनको मागबमोजिम आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै आधार कारण भए सबूद प्रमाणसहित म्याद सूचना पाएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक १५ दिनभित्र आफैं वा आफ्नो कानून बमोजिमको प्रतिनिधिमार्फत् लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी आदेश र निवेदनको प्रतिलिपी समेत साथै राखी विपक्षीहरूको नाममा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ प्राप्त भएपछि वा वा अवधि व्यतीत भएपछि नियमानुसार पेश गर्नु । अन्तरिम आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदकको मागतर्फ विचार गर्दा विपक्षीलाई समेत राखी छलफल गर्न आवश्यक देखिन आएकोले मिति २०६९।१२।२९ को दिन ११:०० बजे हुने छलफलमा उपस्थित हुन प्रत्यर्थीलाई जानकारी दिनु र सो मितिसम्म निवेदकले जफत हुने आशंका देखाएको रकम जफत गर्ने कार्य यथास्थितिमा राख्न विपक्षीलाई जानकारी दिनु भनी पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०६९।१२।२९ मा भएको आदेश ।

Soniga Services Pvt. Ltd निवेदक यीनै कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड समेत विपक्षी भएको यसै निवेदनको विवादसँग सम्बन्धित ३०,००० मे.टन युरिया मल सप्लाई गर्ने क्रममा यीनै निवेदकले प्रस्ताव गरेको बोलपत्र स्वीकृत भैसकेपछि Bid Bond वापत राखेको ३ करोड ६० लाख जफत नगर्नु नगराउँनु र निवेदकसँग तुरुन्त सम्झौता गरी काम कारवाही अगाडि बढाउँनु भनी यस अदालतबाट ०६८-WO-०४०१ को रिट निवेदनमा मिति २०६९।१।६ मा आदेश जारी भई त्यसपछि विपक्षी कम्पनी र निवेदक बीच सम्झौता भएको यसै विषयमा पुनः सम्बत् २०६९ सालको रिट नं. ००६८ को परमादेशयुक्त निषेधाज्ञाको निवेदनमा यस अदालतबाट भएको आदेशानुसार निवेदनको मागअनुसार बोलपत्र स्वीकृत भएअनुरूप काम कारवाही गर्नु भनी विपक्षीको नाउँमा निषेधाज्ञायुक्त परमादेशको आदेश समेत जारी हुने गरी यस अदालतबाट पुनः मिति २०६९।५।१७ मा आदेश भई उक्त दुवै आदेशहरू अन्तिम रूपमा रहरहेको अवस्थामा मिति २०६९।१२।१८ को पत्र बमोजिम निवेदकले पेश गरेको

Performance Bond वापतको अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- विपक्षी कम्पनीबाट जफत गरेको देखियो । निवेदनको टुंगो लागेका बखत ठहरे बमोजिम हुने हुँदा सुविधा सन्तुलनको दृष्टिकोणबाट निवेदकको Performance Bond वापतको उक्त अमेरिकी डलर जफत गर्नेसम्बन्धी विपक्षी कम्पनी लि.को मिति २०६९।१२।१८ को पत्र र त्यससम्बन्धी निर्णय निर्देशन, पत्राचार लगायतका कुनै पनि काम कारवाही यो निवेदनको टुंगो नलागेसम्म अगाडि नबढाउनु यथास्थितिमा राख्नु भनी यसै अदालतको एक न्यायाधीशको इजलासबाट भएको अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता प्रदान गरी विपक्षीहरूका नाममा अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको छ भन्ने पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०६९।१२।२९ मा भएको आदेश ।

विपक्षी निवेदककै आवेदन मुताविक विदेशी बैंकको काउण्टर ग्यारेण्टीमा विपक्षी निवेदकले प्रत्यर्थी मध्येको कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेडलाई रासायनिक मल (Chemical Fertilizer) दिने सम्बन्धी बोलपत्र मुताविक प्रत्यर्थी कृषि सामग्री कम्पनी लि.लाई हितग्राही (Beneficiary) बनाई हामी बैंकबाट सन् १५ डिसेम्बर, २०११ मा अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- को लागि बैंक जमानत जारी भएको हो । यसरी बैंक जमानत जारीपश्चात् बैंक जमानत जारी गराई माग्ने आवेदक तथा हितग्राही बीच उक्त बैंक जमानत जारी गर्नुपर्ने कारक तत्वको रूपमा रहेको सम्झौताबाट बैंक जमानत एक छुट्टै एवं स्वतः करारको रूपमा रहने र त्यस्तो पक्षहरू (आवेदक एवं हितग्राही) बीच कुनै विवाद भएमा त्यस्तो विवादले बैंक जमानतलाई कुनै असर नगरी बैंक जमानत जारी गर्ने बैंकले बैंक जमानतको शर्तमात्र हेरी बैंक जमानतको म्यादभित्र एवं शर्त मुताविक हितग्राहीबाट बैंक जमानतको रकम दावी गरेमा बैंकले त्यस्तो दावी स्वीकार गर्नुपर्ने मान्य परम्परा एवं प्रचलन रहेको कारणले नै अन्तराष्ट्रिय व्यापारिक जगतमा बैंक जमानतको एक छुट्टै शाखा रहेको कुरा सर्वमान्य एवं स्पष्ट छ ।

यस सम्बन्धमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइट प्रा.लि. विरुद्ध ऋण असूली पुनरावेदन न्यायाधिकरण (ने.का.प.२०६८, नि.नं.६०५ पृष्ठ ७०५) लगायतका मुद्दाहरूमा बैंक जमानतको रकम हितग्राहीले माग गर्नसाथ भुक्तानी दिनु बैंकको कानूनी दायित्व भएको भनी सिद्धान्त प्रतिपादित भएको पाइन्छ । यसरी विपक्षी निवेदकले

आफ्नो निवेदनमा हामी बैंकको के कुन काम कारवाहीबाट निजलाई मर्का पर्न गएको भनी उल्लेख गर्नसम्म नसकेको, आवेदक र हितग्राही बीचको विवादले बैंक जमानतलाई असर नपर्ने र बैंक जमानत जारी गर्ने बैंकले जमानतको शर्त मुताविक हितग्राहीले रकम माग्नासाथ दिनुपर्ने दायित्व खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लि. को तर्फबाट पर्न आएको लिखित जवाफ ।

खरीद प्रक्रियाको बोलपत्र कागजातमा खरीद मालको भुक्तानी बोलपत्रदाता बाहेक अन्यका नाममा हुन सक्ने अर्थात् Transferable प्रतित पत्रको कल्पना नै नगरिएको अवस्थामा पनि विपक्षीको अनुरोधमा निजको हित तथा असल व्यापारिक अभ्यास समेतलाई ध्यानमा राखी निजको मुख्य आपूर्तिकर्ता बाहेकका अन्य आपूर्तिकर्ताबाट गरिने आपूर्तिलाई पनि स्वीकार्दै प्रतित पत्र Transfer गर्ने गरी सम्झौता भएको कुराले पनि कम्पनी विपक्षीको मुख्य आपूर्तिकर्ताबाटै सामान खरीद गर्न प्रतिबद्ध रहेको कुरा प्रमाणित गर्दछ । जहाँसम्म कार्यसम्पादन जमानत जफत गरेको भन्ने दावी छ, कम्पनीले खरीद सम्झौता अनुसार खरीद प्रक्रिया अन्तर्गत प्रतितपत्र खोल्ने प्रक्रिया शुरु गर्दै कृषि विकास बैंक, सिभिल बैंक, नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक, एभरेष्ट बैंक, किष्ट बैंक, एन.आई.सि. बैंक, सिद्धार्थ बैंक, नेपाल एस.बि.आई. बैंक समेतसँग लिखित अनुरोध गर्दा ती बैंकहरूले बदलिंदो अवस्थामा विदेशी कम्पनीलाई परिवर्त्य विदेशी मुद्रा अन्तर्गत गरिने भुक्तानी सम्बन्धमा आपूर्तिकर्ता कम्पनीको व्यापारिक साख हेरिने प्रचलन रहेको कारण ती बैंकहरूले विपक्षीको मुख्य आपूर्तिकर्ता लोवाना अष्ट्रेलियाको पनि Business Information Report and DB Report हेर्दा उक्त कम्पनीको चुक्ता पूँजी १०० अष्ट्रेलियन डलर मात्र भएको समेत कारण कृषि सामग्री कम्पनीलाई सामान आपूर्ति भई प्रतितपत्र अन्तर्गत भुक्तानी हुने विदेशी मुद्राको सही सदुपयोग हुने कुरामा शंका उत्पन्न भएको कारण यस कम्पनीले शतप्रतिशत नगद मार्जिन राखेको अवस्थामा बाहेक प्रतितपत्र खोल्न असहज भएको मानी प्रतितपत्र खोल्न ढिलाई भएको र यस सम्बन्धमा विपक्षी स्वयंले कम्पनीमा उपस्थित भई एल.सी. वापत बैंकमा दाखिला गर्नुपर्ने शतप्रतिसत नगद मार्जिन दाखिला गर्न बैंकबाट भई आएको अनुरोधमा सघाउने लिखित प्रतिबद्धता व्यक्त

गर्नुभएको तर तदनुसृत बैकलाई एल.सी. खोली दिए वापतको सुरक्षण दिने कार्य नगरी असहयोग गर्दा पनि हामी निरन्तर सम्पर्कमा रहे पनि विपक्षी नै आजभोलि उता मुख्य आपूर्तिकर्ताबाट हठात ७ मार्च २०१३ मा यस कम्पनीसँगको सम्झौता अनुसार मल आपूर्ति हुने नभई सम्झौता सम्बन्धमा विवाद सिर्जना हुन गएको भनी कथित विवाद मध्यस्थ समक्ष लाने सूचना दिँदै पत्राचार गरी गर्न लगाई नियमित प्रक्रियाको विवाद सामाधानको प्रक्रिया शुरू गरी सकिएको समग्र अवस्थाले विपक्ष तथा निजको मुख्य आपूर्तिकर्ताबाट सम्झौता अनुसार मल आपूर्ति नहुने बैकहरुको शंका माथि बल पुग्न गई यस कम्पनी सम्झौता बमोजिम मल आपूर्ति हुने कुरामा विश्वस्त हुन नसकी मुख्य आपूर्तिकर्ताले नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैकमार्फत दाखिला गरेको कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णय भएको सत्य हो ।

विपक्षीले सम्झौता कार्यान्वयनलाई सहज बनाउन व्यक्त लिखित सहमति पालना गर्नुपर्ने दायित्वबाट विचलित भई पालना नगर्दा समग्र आपूर्ति प्रक्रिया संकटमा पर्न गएकोले सम्झौता उल्लंघन विपक्षीबाटै हुन गएको छ । निजको अकर्मण्यता यस कम्पनीबाट परिपालना हुने विषय नभएको अवस्थामा को, कसको कारण सम्झौता परिपालना हुन नसकेको हो भन्ने करारको तथ्यभित्र प्रवेश गरी प्रमाणको मूल्यांकन गरी निर्णय दिनुपर्ने अवस्थामा उक्त जफतको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुन सक्दैन । तसर्थ, यस कम्पनीको मुख्य आपूर्तिकर्ता लोवाना अष्ट्रेलियन कम्पनीसँग भएको सम्झौताको अन्तरवस्तुका सम्बन्धमा सृजित विवादको प्रभावकारी वैकल्पिक उपचारको बाटोको रूपमा हामी सम्झौताका पक्षहरुले स्वीकार गरेको विवाद सामाधानको मध्यस्थताको प्रक्रिया शुरू गर्ने सूचना प्रेषित गरी सकेको अवस्थामा सो मध्यस्थताको प्रक्रिया तथा व्यवस्थालाई परित्याग गरी दायर भएको रिट निवेदन खारेजभागी छ । निवेदकलाई अदालत जानुपर्ने भएमा पनि जिल्ला अदालतको साधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत करार परिपालना गरिपाउँ भनी फिराद गर्न जानुपर्नेमा नगई पुनरावेदन अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत उत्प्रेषण परमादेशको माग लिई रिट दायर गर्ने विपक्षीलाई हकद्वेया नभएको प्रष्ट हुँदा विपक्षीको प्रस्तुत निवेदन खारेजभागी भएकोले खारेज गरिपाउँ भनी कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड काठमाण्डौं, ऐ.का संचालक

समिति, नि. महाप्रबन्धक, आर्थिक महाशाखा समेतको तर्फबाट पर्न आएको लिखित जवाफ ।

नेपाल सरकारले वार्षिक रूपमा चाहिने मलखादको लागि सहूलियतपूर्ण दरमा अनुदान दिने रकमबाट कृषि सामग्री कम्पनी लि. मार्फत् आपूर्ति गरी बिक्री वितरण गरिएकोले कृषि सामग्री कम्पनी लि.बाट मल खरीदका लागि गरिने सम्पूर्ण ठेक्का पट्टा मल आपूर्ति व्यवस्था लगायत भुक्तानीका विषयहरू नेपाल सरकार कै अनुदानको रकमको आधारमा गरिने भएकोले तत्सम्बन्धी कार्यहरूमा नेपाल सरकारको चासो स्वतः रहेको छ । विपक्षी रिट निवेदकले दिनु भएको रिट नं. २०६९ सालको WO-०८०० रिट निवेदनका सम्बन्धमा समेत निजको ठेक्का पाएको ३०,००० मे.टन यूरिया मल आपूर्ति हुने नहुने, गुणस्तरीय हुने नहुने, मलखाद आपूर्ति मितव्ययी, प्रतिस्पर्धा तथा अनुदानको रकम पूर्ण सदुपयोग हुन सक्ने नसक्ने जस्ता कुराहरूमा यस मन्त्रालयले समय समयमा अनुगमन र निरीक्षण समेत गर्दै आएको छ । प्रस्तुत रिट निवेदनका सम्बन्धमा समेत नेपाल सरकारको आर्थिक दायित्व बढ्न सक्ने भन्ने सम्बन्धमा मन्त्रालय सरोकार रहेको स्पष्ट देखिएको छ भन्ने समेत व्यहोरा उल्लेख गरी नेपाल सरकार कृषि मन्त्रालयद्वारा प्रस्तुत रिट निवेदनमा मुद्दाको सुनुवाईमा सहभागी हुन अनुमति पाउन पेश गरेको निवेदन ।

लोवाना ट्रेडिङ कम्पनीका तर्फबाट Soniga Services Pvt. Ltd का संचालक प्रो.सुवास श्रेष्ठलाई मुद्दा मामिला गर्ने अख्तियार प्रदान भएको देखिँदा Soniga Services Pvt. Ltd लाई प्रस्तुत विषयमा रिट निवेदन दिन सक्ने अधिकार भएकै देखियो । विवादित सम्झौताको शर्त नं. ४ बाट सिर्जित दायित्व कृषि सामग्री कम्पनी लि. बाट पूरा नभएसम्म निवेदक कम्पनीको शर्त नं. ६ बमोजिमको दायित्व पूरा हुनसक्ने देखिँदैन । सम्झौताको एउटा पक्ष कृषि सामग्री कम्पनी लि. ले आफ्नो सबैभन्दा पहिलो दायित्व एल.सी. खोल्ने कार्य सम्पन्न नगरेको र गर्ने सदाशयता समेत नदेखाएको अवस्थामा करारको परिपालना गर्ने कार्यको आरम्भ नै नभएको अवस्थामा यथावत परिपालनाको अवस्था आउन सक्ने देखिँदैन । करार ऐन, २०५६ को दफा ८६ को उपदफा (२) मा करारको यथावत परिपालनाको दावी नलाग्ने विभिन्न

अवस्थामध्ये उक्त उपदफा (२) को खण्ड (घ) मा यथावतरूपमा करार पूरा गर्न सक्ने अवस्था नभएमा भन्ने व्यवस्थाबाट पनि यत्तिकैको अवस्थामा करारको यथावत परिपालना हुन सक्ने अवस्थाको विद्यमानता नहुँदा त्यसलाई वैकल्पिक मार्ग मान्न सकिने । तसर्थ, कृषि सामग्री कम्पनी लि.ले परफरमेन्स बण्ड जफत गर्ने निर्णय गर्दा स्पष्ट आधार कारण खुलाउन सकेको नदेखिँदा उक्त मिति २०६९।१२।१८ को निर्णय र सो निर्णयका आधारमा भएका पत्राचार समेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी दिएको छ । साथै यस अदालतबाट मिति २०६९।०५।१७ मा भएको परमादेशको आधारमा सम्पन्न सम्झौता बमोजिम अविलम्ब L.C. खोली सम्झौता अनुरूपका काम कारवाही अगाडि बढाउनु भनी कृषि सामग्री कम्पनी लि.को नाममा परमादेशको आदेश समेत जारी हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।५।२६ को फैसला ।

प्रस्तुत विवादसँग सम्बन्धित संझौता विपक्षी प्रत्यर्थी स्वनिग सर्भिसिज प्रा.लि.सँग भएको होइन । निज विपक्षी प्रत्यर्थी स्वनिग सर्भिसिज प्रा.लि.ले आफ्नो स्वतन्त्र हैसियतमा कुनै बोलपत्र पेस गरेको पनि होइन । निज कम्पनी सन् १९ सेप्टेम्बर २०१२ (मिति २०६९।६।३) को संझौता (Tender notice no.KPN 31/068/69, Contract No.19/069/70) को पक्ष पनि होइन । उक्त बोलपत्रमा M/S Lobana Trading Co.Pty.Ltd. ले भाग लिएको र निजको बोलपत्र स्वीकृत भई निजसँग संझौता भएको हो । उक्त संझौता गर्दा सुवास श्रेष्ठले उक्त टेण्डरदाता For and on behalf of M/S Lobana Trading Co. Pty. Ltd. उल्लेख गरी प्रतिनिधिको हैसियतले हस्ताक्षर गरेका हुन । करार संझौताका विषयमा वास्तवमा विवाद उठाउन सक्ने पक्ष अर्थात् M/S Lobana Trading Co. Pty. Ltd. निवेदकको रूपमा उपस्थित भएको छैन । निजको हकमा वा निजको अधिकार लिई निजकै नाममा मुद्दा दायर गरेको अवस्था पनि होइन । विपक्षी Soniga Services Pvt.Ltd. ले पुनरावेदन अदालत पाटनसमक्ष असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गतको उत्प्रेषणयुक्त परमादेश जारी गरिपाउँ भनी माग गरेको विषयवस्तु Performance Bond जफत अर्थात् करारीय हक अधिकारसँग मात्र सम्बन्धित रहेको छ । करारबाट सर्जित विषयमा रिटक्षेत्र आकर्षित नहुने भन्ने न्यायको मान्य सिद्धान्त

रहेकोमा पुनरावेदन अदालत पाटनले सो प्रश्नतर्फ प्रवेशसमेत नगरी एकतर्फी रुपमा रिट जारी हुने गरी गरेको आदेश न्यायको मान्य सिद्धान्त प्रतिकूल रहेको प्रष्ट हुन आउँछ।

संझौता वा करारबाट सिर्जित निवेदकको हकलाई कानूनी वा संवैधानिक मात्रै हो भने करार ऐनले सिर्जना गर्ने करारीय हक एवं दायित्वहरूको स्थिति नै शून्यमा परिणत हुन्छ। Contractual obligation and liabilities लाई कानूनी वा संवैधानिक हक अधिकार भन्न नमिल्ने भनी अदालतबाट सिद्धान्त प्रतिपादन भएको छ। हामी पुनरावेदक र Lobana Trading Pty. Ltd. बीच संझौता भएको र सोही संझौताको शर्तबमोजिम राखिएको Performance Bond जफत गरिएको हुँदा यदि Lobana Trading Pty. Ltd. लाई कुनै हानी नोक्सानी परेको वा कुनै क्षति भएको अवस्था थियो भने निजले करार ऐन, २०५६ को दफा ८३ अनुसार क्षतिपूर्तिका लागि, दफा ८६ अनुसार करारको यथावत् परिपालनाको लागि, वा दफा ८७ अनुसार उपयुक्त आदेशका लागि जिल्ला अदालत वा पुनरावेदन अदालतको शरणमा जान सक्ने अवस्था थियो। सो अनुसार उपचारको लागि निवेदक गएको छैन। तसर्थ पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।५।२६ को आदेश कानून तथा न्यायको मान्य सिद्धान्त विपरीत भएकोले पूर्णरुपमा उल्टी गरी रिट निवेदन खारेज हुने फैसला गरी न्याय इन्साफ दिलाई पाउँ भन्नेसमेत कृषि सामग्री कम्पनीको यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदनपत्र।

यसमा करारका पक्ष लोवाना ट्रेडिङ क.प्रा.लि.ले प्रस्तुत विवाद मध्यस्थताबाट निरोपण हुनका लागि आफूले कानूनी बाटो अवलम्बन गर्ने भनी ७।३।२०१३ को पत्रबाट पुनरावेदकलाई जानकारी दिएको यस सम्बन्धमा करार ऐन, २०५६ को दफा ८६ र ८७ ले प्रभावकारी वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था गरेको र करारको परिपालना नभएको अवस्थामा मर्का पर्ने पक्षले करार भंग वा रद्द गरी क्षतिपूर्तिमा दावी गर्न पाउने समेतको करार कानूनको व्यवस्था रहेको परिप्रेक्ष्यमा पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।५।२६ को फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा अ.बं. २०२ नं. बमोजिम प्रत्यर्थीलाई झिकाई आएपछि वा अवधि नाघेपछि पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७१।३।२५ को आदेश।

नियमबमोजिम दैनिक पेसी सूचीमा चढी इजलाससमक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ताहरु श्री बद्रीबहादुर कार्की, श्री अनिलकुमार सिन्हा, श्री पूर्णमान शाक्य, अधिवक्ता श्री उत्तमराज पाठकले करारीय प्रकृतिको व्यापारिक संझौतामा रिट निवेदनको माध्यमबाट उपचार दिन सकिंदैन। पुनरावेदन अदालतले पक्षहरुबीच करार भएको कुरालाई स्वीकार गरेको छ । यो विषय मध्यस्थमा समेत गई सकेपछि फेरि अदालतमा आउन मिल्दैन। मध्यस्थको प्रश्न आउनासाथ अदालतको क्षेत्राधिकार स्वतः अन्त हुन्छ। रिट निवेदक Soniga Services Pvt.Ltd रिट दिन सक्ने हकद्वेया भएको व्यक्ति नै होइनन्। Lobana सँग करार भएपछि करारको पक्ष रिटमा आउनु पर्छ प्रतिनिधी आउने होइन। Soniga करारको पक्ष नै होइन। यसरी हकद्वेया नै नभएको रिटबाट उपचार प्रदान गर्न मिल्दैन। Lobana को Track Record हेरेर यहाँको बैंकले प्रतित पत्र खोल्न मानेन। हामीले प्रतित पत्र खोल्ने प्रयास गरिरहेकोमा ठाउँ Lobana ले मध्यस्थमा जाने सुचना दियो। निवेदकले करारको पालना गर्न नचाहेको देखिएकोले कार्यसम्पादन जमानत जफत भएको हो। प्रतित पत्र खोल्ने हाम्रो दायित्व पुरा नभएकोमा निवेदक क्षतिपूर्तिमा दावी लिई जानु पर्ने हो। तर परमादेशको माग गरी निवेदन दिएको हुँदा यसबाट निवेदकले उपचार नपाउने स्पष्ट छ । सार्वजनिक कानूनले तोकेको दायित्व पुरा नगरे मात्र परमादेश जारी हुने हो। तसर्थ पुनरावेदन अदालतको फैसला नमिलेको हुँदा उल्टी हुनुपर्छ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

प्रत्यर्थी तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरु श्री भिमार्जुन आचार्य र श्री सुवास आचार्यले मेरो पक्षको Track Record खराब भन्न मिल्दैन। सार्वजनिक खरीद ऐन, २०६३ को दफा २३ अनुसार बोलपत्र दिएको समयमा नै प्राविधिक मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ । मेरो बोलपत्र ठीक नभए कसरी स्वीकृत गरियो । करारको बूँदा नं. ४ ले स्पष्ट शब्दमा क्रेताको विश्वसनीयतामा प्रतित पत्र खोल्ने भनी सकेपछि मेरो पक्ष विश्वशनीय भएन भन्न मिल्दैन। विपक्षीले मेरो पक्षको हकद्वेयामा प्रश्न उठाए पनि मुद्दा गर्ने अधिकारपत्र (Power of Attorney) अनुसारै रिट दिएको हो। संझौताअनुसार कार्यसम्पादन जमानत जफत सम्बन्धिविवाद

मध्यस्थको क्षेत्राधिकार भित्र पर्दैन। जुन संझौताको दफा १५ मा स्पष्ट उल्लेख छ। प्रतित पत्र खोलेपछि संझौताअनुसार सामान आपूर्ति नभए मात्र कार्यसम्पादन जमानत जफत हुने हो। प्रत्यर्थीले प्रतित पत्र नखोली दिएपछि करार शुरु हुनै पाएन। तसर्थ यथावत परिपालनमा जाने भन्ने जिकिर आधारहीन छ। विपक्षी कम्पनी सार्वजनिक संस्था भएको हुँदा त्यस्तो संस्थाउपर परमादेशको आदेश जारी हुन मिल्छ। निवेदकको चुक्ता पूजी १०० डलर मात्र भएको भन्ने दावी झुठ हो । तसर्थ पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको हुँदा सदर हुनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहससमेत सुनियो।

यसमा Lobana Trading Co र विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनीबीच भएको युरियामल आपूर्ति सम्बन्धी संझौताबमोजिम कृषि सामग्री कम्पनीले एल.सी.खोली सम्झौता कार्यान्वयन गर्नु पर्नेमा संझौताबमोजिम एल.सी. पनि नखोली निवेदक कम्पनीको कार्यसम्पादन जफत गर्ने भनी गरेको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनको पूर्व फैसलाबमोजिम एल.सी.खोली संझौताबमोजिम गर्नु भनी विपक्षीको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने मुख्य माग दावी भएकोमा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनीले कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णय गर्दा स्पष्ट आधार कारण खुलाउन सकेको नदेखिँदा मिति २०६९।१२।१८ को निर्णय र सो निर्णयका आधारमा भएका पत्राचारसमेत उत्प्रेषणको आदेशबाट बदर गरी संझौताबमोजिम अविलम्ब एल.सी.खोली कारवाही अगाडि बढाउँनु भनी परमादेशको आदेश जारी भएउपर विपक्षीको तर्फबाट पुनरावेदन परी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा Lobana Trading Co Pvt. Ltd. को स्थानीय प्रतिनिधी Soniga Services Pvt. Ltd लाई प्रस्तुत रिट निवेदन दिने हकदैया नभएको साथै करार कानूनबमोजिम उपचार माग गर्नुपर्नेमा सो मार्ग अबलम्बन नगरेको अवस्थामा समेत मागबमोजिम हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छैन भनी विपक्षीले यस अदालतमा गरेको पुनरावेदनमा उक्त कुराहरु समेतको जिकिर लिएको देखिँदा उक्त विवादित प्रश्नहरुको निरूपण गर्नुपर्ने देखिन आयो ।

कृषि सामग्री कम्पनीले युरियामल आपूर्तिको लागि गरेको बोलपत्रमा Lobana Trading Co Pty. Ltd समेत सहभागी भएकोमा उक्त कम्पनीको बोलपत्र मिति ३० नोभेम्बर २०११ मा स्वीकृत भई ५ प्रतिशत कार्यसम्पादन जमानतले हुने अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- मिति १ डिसेम्बर २०११ मा जमानत राखी Lobana Trading Co Pty. Ltd र कृषि सामग्री कम्पनी बीच मिति २०६९।६।३ मा सम्झौता भएकोमा सम्झौता बमोजिम कृषि सामग्री कम्पनीले प्रतितपत्र नखोली मिति २०६९।१२।१८ मा कार्यसम्पादन जमानत जफत गरेउपर Lobana Trading Co Pty. Ltd को हकमा Soniga Services Pvt.Ltd ले प्रस्तुत निवेदन गरेको देखिएको छ । Soniga Services Pvt.Ltd सम्झौताको पक्ष नभएकोले निजलाई निवेदन गर्ने हकद्वैया नरहेको भन्ने तथा करारको विषयमा रिट क्षेत्र आकर्षित नभई करार कानून बमोजिम नै उपचार खोज्नु पर्ने भन्ने विपक्षीको मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको छ ।

युरियामल आपूर्तिका लागि माग भएको बोलपत्रमा नेपाली बोलपत्रदाता बाहेकका अन्य विदेशी कम्पनीका बोलपत्रवालाहरुले बोलपत्र पेश गर्न चाहेमा नेपालको स्थानीय प्रतिनिधिमार्फत् बोलपत्र पेश गर्नुपर्ने र त्यसरी बोलपत्र पेश गर्दा कम्पनीको तर्फबाट गरिने सम्झौता लगायतका सम्पूर्ण कार्य गर्न स्थानीय स्तरको प्रतिनिधी नियुक्ती गरी अख्तियारी दिएको हुनुपर्ने भनी बोलपत्रमा स्थानीय प्रतिनिधी नियुक्तिको शर्त समेत राखी माग भएको बोलपत्र अनुसार नै Lobana Trading Co Pty. Ltd ले बोलपत्र पेश गर्न Soniga Services Pvt. Ltd लाई स्थानीय स्तरको प्रतिनिधी नियुक्ती गरी पेश गरिने बोलपत्र तथा सम्झौताका सम्पूर्ण प्रक्रियामा निजले गरेको कार्य स्वीकार हुने गरी अधिकार प्रत्यायोजन गरे अनुरूप नै बोलपत्रको प्रारम्भदेखि करारका दुई पक्ष बीच भएको सम्झौताको अन्तिम चरणसम्म Soniga Services Pvt.Ltd संलग्न भई आएको देखिन्छ ।

Lobana Trading Co Pty. Ltd ले पेश गरेको बोलपत्र स्वीकृत भई निज कम्पनीले कार्यसम्पादन जमानत समेत राखी सकेको अवस्थामा कृषि सामग्री कम्पनीले सम्झौता नगरिदिएको कारण कार्यसम्पादन जमानत जफत हुने स्थितिको विद्यमानता भएबाट सम्झौता गरी कारवाही अगाडि बढाई पाउँन परेको रिट निवेदनमा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति

२०६९।१।६ मा आदेश जारी भएपश्चात् पनि उक्त आदेशको अवज्ञा गरी युरियामल खरीदका लागि नयाँ बोलपत्र आव्हान भएउपर यीनै निवेदकले दायर गरेको रिट निवेदनमा पूर्व फैसला बमोजिम गर्नु भनी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।५।१७ मा फैसला भएको समेत देखिन्छ । Lobana Trading Co Pty. Ltd को स्थानीय प्रतिनिधी Soniga Services Pvt.Ltd भई दायर भएका उपरोक्त रिट निवेदनमा पुनरावेदन अदालतबाट आदेश जारी हुने गरी भएका फैसला अन्तिम भएर रहेको देखिन आएको छ । यसैगरी Lobana Trading Co Pty. Ltd तर्फबाट राखेको कार्यसम्पादन जमानत कृषि सामग्री कम्पनीले जफत गर्ने निर्णयउपर कृषि सामग्री कम्पनी र अन्य सम्बन्धित व्यक्ति र निकाय विरुद्ध नेपालको अड्डा अदालतमा मुद्दा गर्न सक्ने गरी Lobana Trading Co Pty. Ltd ले Soniga Services Pvt. Ltd लाई आफ्नो स्थानीय प्रतिनिधिको रूपमा १ अप्रिल २०१३ मा अधिकार प्रत्यायोजन गरेको देखिन्छ । सोही प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम नै Lobana Trading Co Pty. Ltd को प्रतिनिधी भई Soniga Services Pvt. Ltd ले प्रस्तुत रिट निवेदन गरेको हुँदा Soniga Services Pvt.Ltd लाई मुद्दा गर्ने हकद्वैया नभएको भन्ने विपक्षीहरुको पुनरावेदन जिकिर कानूनसम्मत देखिन आएन ।

कम्पनीको तर्फबाट गरिने सम्झौता लगायतका सम्पूर्ण कार्य गर्न Lobana Trading Co Pty. Ltd ले Soniga Services Pvt. Ltd लाई स्थानीय स्तरको प्रतिनिधी नियुक्ती गरेको र मुद्दा मामिला गर्न समेत १ अप्रिल २०१३ मा अधिकार प्रत्यायोजन गरेको अवस्थामा मुल पक्षले नै दावी गर्नुपर्ने भनी मुद्दा गर्ने विषयमा हकद्वैयालाई साधुरो अर्थमा ग्रहण गरिदा न्याय प्राप्तिको मार्ग नै अवरुद्ध हुन जान्छ । यसकारण हकद्वैयाको प्रश्नलाई पक्षहरुले आफ्नो हित अनुकूलमात्र हुने गरी त्यसको अर्थ गर्न मिल्ने हुँदैन ।

कृषि सामग्री कम्पनी सार्वजनिक निकाय नभएकोले आफुले गरेको निर्णयउपर परमादेशको माध्यमबाट अदालत प्रवेश गर्न मिल्दैन भन्ने कृषि सामग्री कम्पनीको अर्को पुनरावेदन जिकिर रहेको छ । कृषि सामग्री कम्पनी सार्वजनिक निकाय हो होइन भन्नेतर्फ विचार गर्दा सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २ को खण्ड (ख) (२) मा भएको

व्यवस्था बमोजिम सार्वजनिक निकायको परिभाषा भित्र नेपाल सरकारको पूर्ण वा अधिकांश स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको संस्थान, कम्पनी, बैंक वा समिति वा प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक स्तरमा स्थापित वा नेपाल सरकारद्वारा गठित आयोग, संस्थान, प्राधिकरण, निगम, प्रतिष्ठान, बोर्ड, केन्द्र, परिषद तथा सोही ऐनको दफा २ को खण्ड (ख) (६) बमोजिमका नेपाल सरकारको ऋण वा अनुदानमा सञ्चालित संस्था समेतका निकाय पर्ने देखिन्छ । कृषकका लागि कृषि सामग्री, कृषि उपजको उचित मूल्य र बजारमा पहुँचको व्यवस्था गर्ने राज्यको कृषि र भूमिसुधार सम्बन्धी नीति रही आएको र यही नीतिलाई मूर्तरूप प्रदान गरी कृषकका लागि कृषि सामग्री र कृषि उपज उचित समयमा उचित मूल्यमा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादकत्वमा बृद्धि गरी देशको आर्थिक बृद्धिदरमा योगदान पुराउने उद्देश्यले कृषि सामग्री कम्पनी स्थापना भई सञ्चालनमा रही आएको छ । कृषि सामग्री कम्पनीले आफ्नै निजी स्रोतमा लगानी गर्ने नभई नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदानमा कृषि सामग्री, कृषि उपज, कृषि औजार तथा मल खरीद गरी सहज र सरल किसिमले उचित मूल्यमा कृषकलाई वितरण गर्ने जिम्मेवार पाएको निकाय भएको हुँदा नेपाल सरकारको नियन्त्रण र अनुदानमा सञ्चालन भई आएको सार्वजनिक निकायले सो इन्कार गरी जिकिर लिनु मनासिव होइन ।

बोलपत्र स्वीकृत भई निवेदकले कार्यसम्पादन जमानत राखी यी पुनरावेदक र निवेदक कम्पनी बीच सम्झौता भईसकेको त्यस्तो अवस्थामा कृषि सामग्री कम्पनीले प्रतितपत्र खोली निवेदकलाई सम्झौता कार्यान्वयन गर्न दिनु पर्ने थियो । तर प्रतितपत्र खोली सम्झौता कार्यान्वयन गर्ने कुरामा कृषि सामग्री कम्पनी नै बाधकतत्वको रूपमा रही निवेदकले दाखेल गरेको कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णय गरेको छ । कार्यसम्पादन जमानत जफत नगर्ने वा सम्झौताको शर्तहरूलाई नै मान्यता दिई सम्झौता क्रियाशील हुन दिने भन्ने कृषि सामग्री कम्पनीलाई दुईवटा विकल्प रहेकोमा कुनै पनि विकल्पको अनुशरण गरेको देखिन आएन । सम्झौता कार्यान्वयनमा प्रवेश गरिसकेपछि दुवै पक्षबीच कुनै विवाद उत्पन्न भएको भए त्यो छुट्टै प्रश्न हुने थियो । तर सम्झौता कार्यान्वयनमा प्रवेश नै हुन नदिई राखेको कार्यसम्पादन जमानत जफत हुने भनी निर्णय गरिएको छ । यसरी सम्झौताको दोस्रो पक्ष

निवेदक कम्पनीलाई कुनै पनि कार्य गर्न नदिई निजले राखेको कार्यसम्पादन जमानत जफत हुने भनी निर्णय गर्नुलाई कुनै हालतमा पनि कानूनसम्मत निर्णय भन्न मिल्दैन । सार्वजनिक निकायले कानून विपरीत निर्णय गरेको छ भने त्यस्तो निर्णयउपर चुनौती दिन सकिने र त्यस्तो अवस्थामा अदालतले सविधान कानूनद्वारा प्रदत्त अधिकार प्रयोग गरी समन्याय, न्याय तथा सदविवेकको आधारमा न्याय निरूपण गर्न सक्ने नै हुन्छ ।

प्रस्तुत विवाद करार उल्लंघनको विषय मात्र नभई सम्झौता कार्यान्वयनको चरणमा प्रवेश गर्नु पूर्व नै जमानत जफत गर्ने निर्णय विरुद्धको उपचार समेतको माग हो । यहाँ विशुद्ध करारको यथावत परिपालना नभएर वा करार उल्लंघन भएर मात्र निवेदन परेको होइन । एउटा सार्वजनिक निकायले करार कानूनको अतिरिक्त प्रचलित कानूनका मान्य सिद्धान्त विपरित तथा अदालतको पूर्व फैसलाबमोजिम कार्य नगरेको अवस्था समेत उपर चुनौती गरेको अवस्था हो । सम्झौता बमोजिम काम नगरेको कारण पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।१।६ र २०६९।५।१७ मा जारी भएको परमादेश बमोजिम सम्पन्न भएको सम्झौता कार्यान्वयन गर्न समेत विपक्षीले गैरकानूनी रुपमा इन्कार गरेको देखिएकोले त्यस्तो सार्वजनिक संस्थाले पूर्व फैसला बमोजिम गर्नुपर्ने कर्तव्य पुरा नगरेमा सो फैसला बमोजिम गर्न गराउँन परमादेश आकर्षित हुनु नपर्ने कुनै कारण देखिदैन । यसरी एउटा सार्वजनिक निकायले पुनरावेदन अदालतको फैसला बमोजिमको कार्य नगरी उल्टै सम्झौता गर्नु पूर्व राखिएको कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने भनी निर्णयमा बोलिएका कुराहरुमा वस्तुगत र कारण सहितका कानूनसम्मत आधार छन् छैनन् भन्ने न्यायिक परीक्षणको विषय हुने र पुनरावेदन अदालतको फैसला बमोजिम कार्यान्वयन भएको नपाइएमा र भइरहेको कानूनबाट प्रभावकारी उपचार प्राप्त हुन नसक्ने अवस्था सिर्जना भएमा उक्त फैसला बमोजिम कार्यान्वयन गर्न गराउँन लागि उपचारको माग गर्न र त्यस्तो माग ग्रहण गरी आदेश जारी गर्न न्यायसम्मत नै हुने हुँदा सो तर्फको विपक्षीको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन आएन ।

विपक्षीले यस अदालतमा गरेको पुनरावेदन जिकिरमा र यस अदालतबाट विपक्षी झिकाउने आदेश हुँदा करार ऐन, २०५६ को दफा ८६ र ८७ बमोजिमको वैकल्पिक उपचार रहेको भन्ने समेत आधार लिएको देखिन्छ । पक्षहरूका बीचमा विवाद समाधानका सम्बन्धमा छुट्टै व्यवस्था भएको अवस्थामा त्यस्तो संझौताले नै निर्दिष्ट गरेको कानूनी बाटो अवलम्बन गरिनुपर्ने कुरामा विवाद गर्ने अवस्था हुँदैन । तर प्रस्तुत विवादमा करारको पक्ष निवेदकले करार ऐन, २०५६ को दफा ८६ र ८७ बमोजिमको उपचार माग गर्न सक्ने अवस्था र वातावरण थियो वा थिएन भन्ने प्रश्न पनि त्यत्तिकै विचारणीय छ । बोलपत्र आव्हानदेखि कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णयसम्मका तथ्यगत अवस्थाले त्यसको चित्रण गर्ने हुँदा संक्षिप्त रूपमा उल्लेख हुन सान्दर्भिक हुन आएको छ ।

कृषि सामग्री कम्पनीले युरियामल आपूर्तिको लागि गरेको बोलपत्रमा Lobana Trading Co Pty. Ltd समेत सहभागी भएकोमा उक्त कम्पनीको बोलपत्र ३० नोभेम्बर २०११ मा स्वीकृत भई ५ प्रतिशत कार्यसम्पादन जमानतले हुने अमेरिकी डलर ८,४७,५००।- १ डिसेम्बर २०११ मा जमानत राखी Lobana Trading Co Pty. Ltd र कृषि सामग्री कम्पनी बीच मिति २०६९।६।३ मा सम्झौता भएकोमा सम्झौता बमोजिम कृषि सामग्री कम्पनीले प्रतितपत्र नखोली मिति २०६९।१२।१८ मा कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णय गरेको छ । उपरोक्त तथ्य हेर्दा सम्झौता अनुसार करार कार्यान्वयनको चरणमा प्रवेश हुन नै नदिई निवेदकले राखेको कार्यसम्पादन जमानत जफत गरिएको छ । कार्यसम्पादन जमानत के कस्तो अवस्थामा मात्र जफत हुन सक्ने अवस्था हो भन्ने कुरामा सम्झौतामा भएका शर्त हेर्नु पर्ने हुन्छ ।

सम्झौताको बूँदा नं. ४ मा सम्झौता भएको मितिले १५ कार्य दिनभित्र क्रेता अर्थात कृषि सामग्री कम्पनीले प्रतितपत्र खोल्नुपर्ने शर्त उल्लेख भएको पाइन्छ । यसैगरी सम्झौताको बूँदा नं. ६ मा प्रतितपत्र खोलेको सात दिनको मितिले ३५ दिनभित्र पहिलो सिपमेन्ट र पैसट्टी दिनभित्र दोस्रो सिपमेन्ट गर्नुपर्ने र त्यसो गर्न नसकेमा कार्य सम्पादन जमानत जफत भई करार रद्द हुने भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । सम्झौताको बूँदा नं. ४ को शर्तबमोजिम

प्रतितपत्र खोल्ने दायित्व कृषि सामग्री कम्पनीबाट पुरा भएपछि मात्र सम्झौताको शर्त बूँदा नं. ६ क्रियाशील भई युरियामल आपूर्ति गर्ने दायित्व निवेदकमा हुने देखिन्छ । अर्थात कृषि सामग्री कम्पनीले प्रतितपत्र खोलेपश्चात् निवेदक कम्पनीले सामान आयात नगरेमा मात्र कार्यसम्पादन जमानत जफत हुनेमा पुनरावेदक पक्षले प्रतितपत्र नखोलीकनै जफत गरेको देखिन्छ ।

करार ऐन, २०५६ को दफा ७४ बमोजिम करारको शर्तको पालना गर्नु दुवै पक्षको कानूनी दायित्व रहेकोमा सो बमोजिम दायित्व निर्वाह गर्ने इच्छा र तत्परता विपक्षीबाट भएको देखिन आएन । निवेदक कम्पनीबाट कार्यसम्पादन जमानत रकम समेत ग्रहण गरी सकेपछि विधिवत संझौता सम्पन्न गरिएको छ । यसरी विधिवत संझौता गरेपछि सम्झौता बमोजिम एल.सी.खोल्ने लगायतका आफैले गर्नुपर्ने कार्य गर्न नसकी आफू दायित्व बिहीन बनेर निवेदककै कार्यसम्पादन जमानत रकमसमेत उल्टै जफत गर्ने विपक्षीको कार्य करार कानूनको र न्यायको आधारभूत सिद्धान्तसमेत प्रतिकूल देखिन आएको छ । आफै प्रतितपत्र नखोल्ने तर सम्झौता कार्यान्वयन गरेन भनी अर्को पक्षउपर आरोप लगाउने विपक्षी कम्पनीको कामकारवाही उचित र तर्कसंगत समेत छैन । कार्यसम्पादन जमानत रकम अनिश्चित समयसम्म रोक्ने र जफत गर्ने कार्यबाट निवेदकको क्षति भएको भए त्यसको क्षतिपूर्ति परिपुरण गर्ने उदार दृष्टिकोण राख्नुको सट्टा आफू employer तथा सार्वजनिक निकाय भएको नाताले मन लागेको व्यवहार गर्नु राम्रो कुरा पनि होइन । विपक्षी कम्पनीले निवेदकको बारेमा निराधार अविश्वास खडा गरी निवेदकले पाइसकेको ठेक्का अवरुद्ध गर्न र कार्यान्वयनका लागि असमर्थ बनाउने कार्य गैरकानूनी देखिएकोले त्यस्तो कार्य सह्य र ग्राह्य मात्र मिलेन । सार्वजनिक कम्पनी भएकोले मात्रै यस्ता गैरकानूनी कामकारवाही र निर्णय समेत उन्मुक्तियुक्त एवं दायित्वबिहीन हुन्छ भन्न पनि उपयुक्त हुँदैन ।

करार ऐन, २०५६ को दफा ८६ बमोजिम करारको विशिष्ट परिपालना गराई माग्न पाउँने अधिकार नै क्रियाशील हुन नदिई प्रारम्भमा नै जमानत जफत गरी प्रतितपत्र नखोली दिएको त्यस्तो अवस्थामा निवेदकले दफा ८६ र ८७ बमोजिम उपचार माग गर्नु पर्दथ्यो भन्ने

जिकिर लिनु मनासिब होइन । करार जीवन्त वा बहाल रहेको अवस्थामा शर्त बमोजिम नगरेमा कार्य सम्पादन जमानत जफत हुन सक्ने कुरा एउटा अवस्था हो भने करार क्रियाशील र जीवन्त वा बहाल हुन पाएकै छैन भने सम्झौताको एक पक्षले अर्को पक्षलाई सम्झौता बमोजिम गर्ने हैसियत छैन भनी काम गर्ने अवसर नै नदिई कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णय गर्नु वैधानिक कार्य होइन ।

निवेदक कम्पनीले सम्झौताको कुनै पनि शर्त उल्लंघन नगरेको अवस्था र सम्झौता बमोजिम प्रतितपत्र खोल्ने दायित्व कृषि सामग्री कम्पनीको भएकोमा आफै प्रतितपत्र नखोल्ने तर कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने विपक्षको निर्णयमा दुषित मनसाय रहेको प्रष्ट हुन्छ । यस्तो दुषित मनसाय राखी सम्झौताको शर्त बमोजिम कार्य गर्न प्रारम्भबाट नै अवरोध खडा गरी कार्यसम्पादन जमानत जफतको निर्णय गर्नु सार्वजनिक निकायको असल चरित्रको कार्यक्षेत्र भन्दा बाहिरको विषय हुन जान्छ ।

करारको उल्लंघन विना कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्दा त्यसबाट उत्पन्न हुने अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सम्झौताको विश्वसनियतामा हास आई पक्षहरु आफैले तय गरेको सम्झौताको शर्त विपरित अन्यायको वन्दि हुन जाने स्थिति सिर्जना भएको देखिन्छ । साथै प्रस्तुत विवादमा करार कार्यान्वयनको लागी उत्पन्न हुने दायित्वलाई शुरुबाटै पन्छाउन खोजी यथावत परिपालना हुनमा अवरोध गरेको देखिएकोबाट मर्का पर्ने पक्षले पूर्ण उपचारको अपेक्षा गर्न मिल्ने र पक्षको हक प्राप्तिमा अदालतले न्यायिक संयम अपनाई उचित निर्णय गर्न सक्ने नै हुँदा यस अदालतको पूर्व संयुक्त इजलासले विपक्षी झिकाउँदा लिएको आधारसंग यो इजलास सहमत हुन सकेन ।

अब, प्रतितपत्र खोल्न विभिन्न बैकहरुमा सम्पर्क गरी प्रयास गरेको भएतापनि निवेदक कम्पनीसंग चुक्ता पूँजी कम भएको कारण देखाई बैकहरुले प्रतितपत्र खोल्न नमानेको कारणबाट सम्झौता कार्यान्वयन गर्ने निवेदकको हैसियत नभएबाट कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने निर्णय गरिएको हो भन्ने विपक्षीको पुनरावेदन जिकिर रहेको देखिन्छ । वोलपत्रको शर्तानुरूप न्युनतम मुल्याङकित सारभूतरूपमा प्रभावग्राही वोलपत्र नै छनौट हुने कानूनी

व्यवस्था सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २७ मा रहेको देखिँदा उक्त कानूनी व्यवस्थाको पालना गरी निवेदकको बोलपत्र स्वीकृत भएको मान्नुपर्ने हुन आउँछ । यसरी बोलपत्रदाताको आर्थिक एवम वित्तीय अवस्था हेरेर नै बोलपत्र स्वीकृत भई खरिद सम्झौता समेत भई सम्झौता बमोजिमको दायित्व पुरा गर्ने समयमा चुक्ता पूजा थोरै भएको भनी विवाद सिर्जना गर्न मिल्ने होइन ।

विधिवत रुपमा ठेक्का संझौता सम्पन्न भई सकेपछि संझौताको शर्तअनुसार मल खरीद गर्न लोवानाका नाममा प्रतितपत्र खोलेर करारको कार्यान्वयन गर्न दिनुपर्ने कर्तव्य विपक्षी कृषि सामग्री कम्पनीको भएकोमा करारका शर्तहरू अनुरूप निवेदक पक्षले Performance Bond जम्मा गरी सकेको तर करारको अर्को पक्ष विपक्षी कम्पनीले प्रतितपत्र खोल्ने खुलाउने कर्तव्य पुरा नगरी करार कार्यान्वयनमा अवरोध पुऱ्याएको देखियो । कम्पनीको बोलपत्र स्वीकृत गर्नु पूर्व कम्पनी आर्थिक र वित्तीयरुपमा सक्षम छ छैन भन्ने कुराको मूल्याङ्कन गरी बोलपत्र स्वीकृत वा अस्वीकृत गर्नसक्ने अधिकार विपक्षीसंग सुरक्षित रहँदा रहँदै बोलपत्र स्वीकृती पश्चात् सम्झौता समेत सम्पन्न भएपछि हाल आएर कम्पनीको चुक्ता पूँजी थोरै भएको भनी मनोगत कारण देखाई प्रतितपत्र खोल्न इन्कार गर्न एवं कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्न मिल्ने हुँदैन र करारको कार्यान्वयन रोक्न सक्ने देखिँदैन ।

निवेदक कम्पनीको Total Paid on Shares Issued AU 10,00,000 रहेको D&B payment Risk Report अनुसार कम्पनीको Rating 2A 2 रहेको भनी निवेदकले लिएको दावीलाई वस्तुगत र कानूनसंगत आधारमा अमान्यता प्रमाणित नगरिकन आत्मगत आधार खडा गरी करारको कार्यान्वयन रोक्न रोकाउन मिल्दैन । खरीद सम्झौताको बूँदा नं. ४ अनुसार कृषि सामग्री कम्पनीको विश्वसनियतामा प्रतितपत्र खोल्ने भएपछि आफ्नो उक्त दायित्व पुरा गर्न नसक्नुमा निवेदक कम्पनीको साख र बैकहरूले निवेदकप्रति बनाएको धारणालाई कारकतत्व हो भनी देखाउनु न्यायसंगत देखिएन । बरु कृषिसामग्री कम्पनीले आफ्नो दायित्व बमोजिम एल.सी.खोल्न नसक्नु निजकै कमजोरी र साखको प्रश्न खडा भएको देखिन्छ ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम १११ समेतका आधारमा खरिद सम्झौता कार्यान्वयन गर्दा सम्झौताको शर्तबमोजिम समयमै प्रतितपत्र खोल्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेमा उक्त कानूनी व्यवस्थाको परिपालना विपक्षीबाट भएको पाइएन । यसकारण कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने कृषि सामग्री कम्पनीको मिति २०६९।१२।१८ को निर्णय मनासिब, चित्तबुझ्दो र औचित्यपूर्ण नदेखिँदा बदरयोग्य देखियो । कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने कृषि सामग्री कम्पनीको उक्त निर्णय र सो निर्णयका आधारमा भएका पत्राचार समेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी संझौता बमोजिम प्रतितपत्र खोल्ने र करार कार्यान्वयन गराउने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनले गरेको मिति २०७०।५।२६ को इन्साफ मनासिब हुँदा सदर हुने ठहर्छ । विपक्षीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन ।

माथि उल्लेख भए अनुसार पुनरावेदन अदालत पाटनको इन्साफ सदर हुने ठहरेको र प्रस्तुत विषय पुरानो भैसकेको समेत हुदा यथाशिघ्र एल सि खोली सम्झौता कार्यान्वयन गर्नु भनी कृषिसामग्री कम्पनी लिमिटेडको ध्यानाकर्षण समेत गराइएको छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल निमयानुसार गरी बुझाई दिनु ।

उक्त रायमा सहमत छु ।

प्रधान न्यायाधीश

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः सुरेशराज खनाल

कम्प्युटरः अमिररत्न महर्जन

इति सम्बत् २०७२ साल पौष महिना १२ गते रोज १ शुभम-----